

Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties
recogni-||tum, ...**

Horatius Flaccus, Quintus

Frankfurt/Main, 1577

Ode 24: In avaros

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

A aliquam hostiam, quod si immunis pro improbo accipiat, sic erit hic locus explicandus, ut paullo ante diximus, ad illa verba, *immunis aram, &c.* Plato in Alcibiade β. perspicue ostendit, Deos immortales, sumtuosas hostias non spectare, sed animorum integritatem, & preces, seu bona verba, quam ille appellat *εὐφημίαν*: idque Ammonis oraculo responsum esse dicit. Cum enim quondam inter Athenienses, ac Lacedæmonios dissidium, bellumque grauisimum natum esset: accideret autem, ut multis præliis mari & terra commissis, semper Athenienses magna clade accepta inferiores discederent, eos indignanteis & consilij inopia laboranteis, neque vllum malorum præsentium remedium reperienteis, decreuisse tandem quam optimū esse Iouem Ammonē hac de re consulere, & præterea rogare quare vinceretur, cum ipsi hostias omnium Græcorū & plurimas & pulcherrimas diis immortalibus immolarēt, eorumque; tēpla plurimis & carissimis donis ornarent, pompas denique facerent solenneis & magnificentissimas, & sumtuosissimas, Lacedæmonij autem nihil quicquam tale omnino curarent, immo verò ita essent in hac re negligentes, ut sepe hostias mancas ac debileis mactarent, cum essent nihilo minus opulenti, quā Atheniensium ciuitas: hoc vnum respondisse Ammonem, Lacedæmoniorum *εὐφημίαν*, id est, bona verba, Deo esse gratiora, quā vniuersas Græcorum victimas. bona verba autem Socrates interpretatur preces ritè conceptas, & iustas: aitque hominibus magnopere esse cogitandum, & videndum quas preces diis immortalibus nuncupent. Deos enim immortales neque bobus auratis, neque talibus victimis, neque precibus maledicentiæ, quam Græci blasphemiam nominant, plenis, sed bonis dictis placari. *Δειὸν γὰρ εἶναι* (inquit) *εἰ πᾶσι τὰ δῶρα, καὶ πᾶσι τὰς θυσίας ἀποβλέπειν ἡμῶν οἱ θεοί, ἀλλὰ μὴ πᾶσι τὴν ψυχὴν.* & mox, *οἱ δὲ ἀπὸ ἀδωροδοκίαι ὄντες, κατὰ προνοίαν ἀπάντων τύπων.* &c. id est, *absurdum enim sit & ingemiscendum, si dii dona nostra, & sacrificia spectent, non animum, &c.* deinde sequitur: *illi verocum muneribus non corrumpantur, hæc omnia contemunt.* Sic & Xenophon. *Ἐπιμημέα θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, ἢ δὲν ἡγεῖτο μείωσαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύόντων. ἢ τε γὰρ τοῖς θεοῖς, ἢ τῆ, καλῶς ἔχειν, εἰ τοῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ τοῖς μικραῖς ἔχειν. πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τὰ ἁπλοῦς τῶν πολλῶν μᾶλλον, ἢ τὰ ἁπλοῦς τῶν χειρῶν εἶναι κεχαρισμένα. Οὐτ' αὖ τοῖς ἀνθρώποις ἀξιὸν εἶναι τῶν, εἰ τὰ ἁπλοῦς τῶν πολλῶν μᾶλλον ἢ κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ ἁπλοῦς τῶν χειρῶν ἀλλ' ἐνόμιζε τὰς θεῖς τοῖς παρὰ τῶν εὐσεβέστατων πᾶσι μᾶλα χεῖρειν.* id est, *cū autē sacrificaret parua de paruis, nihilo se deteriore cōdicione esse putabat iis, qui de multis ac magnis multa, & magna immolant. Nam neq; Diis honestū fore, si magnis sacrificiis magis delectaretur, quā paruis: sepe numero enim ea, quæ ab improbis proficiscatur, gratiora eis futura quā, quæ a viris bonis: neq; hominibus vitā optabilem, aut vitalem futuram, si quæ ab improbis donentur, diis sint gratiora, quā, quæ a probis, quin existimabat deos immortales hominum piorum cultu, & muneribus magnopere delectari.* Iterum Plato in Euthyphrone ait dona nostra (dona autem, quæ Diis ab hominibus dari debent, sunt *πῆνι, γέρας,*

χέρις, i. honos decus, gratia) ait igitur Plato dona nostra Diis nihil prodesse.

AVERSOS PENATES] ODEXI. epod. Preces & auersum ad Iouem.

FARRE PIO ET S. M.] ad hunc locum pertinent, quæ scribuntur à Philostrato de Pythagora initio libri I. de vita Apollonij, memoria esse proditum, Pythagoram aras sanguine non aspersisse, sed tus, & placentam, & hymnos diis immortalibus, & similia, diis solitum sacrificare. quibuscum congruunt illa M. Tullij lib. 3. de nat. deorum. *Quamquam Pythagoras cum in geometria quiddam noui inuenisset, musis bouem immolasse dicitur. Sed id quidem non credo: quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit, ne arā sanguine aspergeret.*

SALIENTE MICA] id est, mica falis. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *At natum in curas hominum genus, omnia noctis Farre pio placant, & saliente sale.* Idem lib. 4. ad Messal. *Paruaque caelestis placant mica.* Catullus, *Non est in tanto corpore mica salis.*

IN AVAROS.

Ode 24.

INTACTIS opulentior
 Thesauris Arabum, & diuitis India
 Cæmentis licet occupes
 Tyrrhenum omne tuis, & mare Apullicū:
 Si figit adamantinos
 Summis verticibus dira necessitas
 Clauos: non animum metu,
 Non mortis laqueis expedies caput.
 Campestris melius Scythæ,
 Quorū plaustra vagas rite trahūt domos,
 Viuunt, & rigidi Getæ:
 Immetata quibus iugera liberæ
 Fruges, & Cererem ferunt:
 Nec cultura placet longior annua:
 Defunctūque laboribus
 Aequali recreat sorte vicarius
 Illic matre carentibus
 Priuignis mulier temperat innocens:
 Nec dotata regit virum
 Coniux: nec nitido fidit adultero.
 Dos est magna, parentium
 Virtus, & metuens alterius viri
 Certo fœdere castitas.
 Et peccare nefas, aut pretium est mori.
 O, quisquis volet impias

Cedeis,

- A Cædeis, & rabiem tollere ciuicam:
 Si quæret pater urbium
 Subscribi statuis, indomitam audeat
 Refrenare licentiam,
 Clarus post genitis, quatinus, heu nefas,
 Virtutem incolumem odimus:
 Sublatam ex oculis quærimus inuidi:
 Quid tristes querimonia,
 Si non supplicio culpa reciditur?
 Quid leges sine moribus
 Vanæ proficiunt, si neque feruidis
 Pars inclusa caloribus
 Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
 Durat æq; solo niues
 Mercatorem abigunt? horrida callidi
 Vincunt equora nauitæ.
- B Magnum pauperies opprobrium iubet
 Quiduis & facere, & pati:
 Virtutisque viam deserit ardua.
 Vel nos in Capitolium,
 Quò clamor vocat, & turba fauentium:
 Vel nos in mare proximum
 Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
 Summi materiam mali,
 Mittamus, scelerum si bene pœnitet:
 Eradenda Cupidinis
 Praui sunt elementa: & teneræ nimis
 Mentès asperioribus
 Formandæ studiis nescit equo rudis
 Herere ingenuus puer:
- C Venari que timet, ludere doctior,
 Seu Græco iubeas trocho,
 Seu malis vetita legibus alea.
 Cùm periura patris fides
 Consortem socium fallat, & hospitem
 Indignoque pecuniam
 Heredi properet: scilicet improbæ
 Crescunt diuitiæ, tamen
 Curta nescio quid semper abest rei.

INTACTIS OPVL. THES. ARAB.] supra Od. 29. lib. 1. *beatas Arabum Gazas* dixit & secunda epist. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum*. Intactos autè thesauros intellige dictos esse, quia nondum Romanorum arma fenserant. sic Propert. *India quin Auguste tuo dat colla triumpho: Et domus intacta te tremi Arabia.*

CÆMENTIS] lapidibus cæsis, vt supra Od. 1. huius lib. *huc frequens Camenta demittit redemptor.* MARE APVLLICVM] sic reperi scriptum in duobus lib. Vatic. & item Faër. Tornes. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu scriptum, & in litura. Iam, quòd ad syllabas attinet, simile est illud Od. 4. huius lib. *Altricis extra limen Apullia.*

ADAMANTINOS, &c.] solidissimos, firmissimos. fortasse, quos sup. Od. 35. lib. 1. *clauso trabaleis* dixit, hic nominat adamantinos. vtrobique enim vim & firmitatem, & pænedicam aternitatem necessitatis significat. Plato quidem lib. de rep. decimo *ἀδαμαντίνος*, id est, adamantinè, usurpat pro eo, quod est *ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως*, his verbis *ἀδαμαντίνος* (inquit) *δεῖ ταύτης τὴν ἰδέαν ἔχοντα εἶναι ἄδραϊνάς*. Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini clauī *τῆ ἀνάγκῃ*, id est, necessitati, quæ eadem ferè est hoc loco, atque *εἰμαρμένῃ*, tribuuntur. Significatur enim fati, mortisque necessitas immutabilis, & vis inuicta. Pindarus autem cùm de alia necessitate loquatur, ita quærit ex Musa: Quod periculum Argonautas solidis ex adamantē clauis vinc̄tos ad nauigandum impulit? sic Pindar. *πὺς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδαμαντίνος δῆσον ἄλλοις?* id est, quod periculum necessarium coëgit, vt nauigarent? *Æschylus* item in *Prometh.* *ἀδαμαντίνους πέδησι* dixit pro solidissimis ac durissimis, vide annot. ad Od. 3. & 35. lib. 1.

DIRA] infesta, tristis, horribilis: vt & alibi. NON MORTIS LAQ. EXP.] *expedies*, id est, explicabis, extricabis, sunt enim hilaquei *ἀφικται, καὶ ἀδιέξοδοι*, id est, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parca esse dicit, vt ne Dij quidem ab eo, qui sibi sit carus, mortem propulsare possint, vbi eum Parca semel comprehenderit. Verba Homeri sunt hæc, *ὁδυσσ. γ. Ἀλλ' ἦτοι θάνατον μὲν ὁμοῖον. εἰ δὲ θεοί περ καὶ φίλοι ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλιέμεν, ὅπποτ' ἴκην δὴ Μοῖρ' ὅλοι καὶ δέλησι πανηγυρῶς θανάτῳ.* id est, At profectò mortem, omnibus æquè infestam, ne dij quidem ab homine amico arcere possunt, vbi eum Parca mortis longum somnum dantis comprehenderit.

CAMPEST. MEL. SCYTHÆ] supra Od. 35. lib. 1. *profugos* appellauit. Strabo *ἀμαζονικῶς*, id est, in plaustris habitanteis, tanquam in domibus.

RIGIDI GETÆ] currigidi? an quòd sunt cælibes, & ἀγέστοι, id est, sine foco & familia? an quòd ἀβιοί, id est, carentes rebus ad victum paratis, & congestis. seu vitæ cultu vtentes tenuissimo, parcissimo, ac durissimo? quæ etiam de Scythis tradita sunt: ob idque ἀβιοί appellantur ab Hom. Quin eisdem *ἰππημολῶδες* appellant tum alij Græci poëtæ, tum in primis Homerus: id est, equorum emulctores. Dionys. Alex. *Ἐνθα μελὰ γ' ἔχουσιν οἱ τε, καὶ ἀνέρες ἰππημολῶδες.* Homerus *ἰλ. ν. αὐτῆς δὲ πάλιν τρεῖς πένδ' ὄσσε φαινεῖν ὄσφιν ἐφ' ἰπποπόλων θρηκῶν καθοράμενος αἴαν Μυσοῖν ἀγγεμάχων, καὶ ἀγαυῶν ἰππημολῶδῶν Γλακτοφάρον, ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνδρῶπων:* id est, ipse autem [Iupiter] reflexit oculos lucidos longè ab vrbe Troia ad terram Thracum in studio equorum assiduè versantium respiciens, & Myforum comminus pugnantium, & admirabilium Scytha-

A Scytharum equas mulgentium, & lacpotantium, in diem viuentium, rebúsque ad victum antè paratis carentium, hominum iustissimorum. Ex quibus versibus cognoscere licet, per hippemolgos, id est, equarum emulctores, Scythas, & populos illos omnes esse intelligendos, qui ab occasu mari Sarmatico, & Gothico: ab ortu, palude Mæotide & Tanaï, & Ponto Euxino: à meridie, Æmo, & Danubio: à septentrione, hyperboreis gentibus, & Rhipæis montibus continentur. hæc sententiam adiuuat Herodotus, qui in Melpomene narrat, Scythas equas mulgere, & lac earum vasis exceptum potare: id quod testatur & Strabo lib. 7.

IMMETATA QVIBVS] quorum agri, nullis cum limitibus sint inter se separati, aut distincti, sed cõmunes, etiam fruges efferunt liberæ & cõmunes. *immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id est, terminis distincta, vel nullis decempedis *dimensa*, aut descripta. lege quæ suprà notauimus ad illum locum, *nulla decempedis Metata, &c.* Od. 15. lib. 2.

NEC CVLTVRA PLACET, &c.] nemo vnus per omnem vitam in eodem agro colendo versatur: sed alij ad certum numerum descripti ac distributi vnum annum agrum colunt: anno subsequente succedunt his alij ad eundem numerum: quiescunt ij, qui superiore anno coluerant, & ita deinceps. Atque hanc sententiam declarant ea verba, quæ statim sequuntur: *Defunctumque laboribus Æquali recreat sorte vicarius*: id est, eum, qui in labore annu versatus, eoque labore defunctus est, vicarius, qui eius locum, vicemque subit, reficit ac recreat æquali sorte, id est, dat illi sui reficendi facultatē æquali sorte: id est, dat illi sui reficendi facultatem, æquali agri colendi, laborisque perferendi condicione vicissim accepta. Sic Cæsar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educunt, Reliqui, qui domi manserint, se, atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno post in armis sunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio, atque usus belli intermittitur.*

C **TEMPERAT**] nouerca manus abstinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis insidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt solent nouercæ. sic loquitur & Virg. Georg. 1. *Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis.* & M. Tull. Verr. 4. siue accusation. lib. 2. *non solum sociis in eò bello consuluit, verum etiam superatis hostibus temperauit.* ibidem: *si cuiquam denique vlla in re vquam temperauerit, vt ei vos quoque temperetis.* idem lib. 1. *Te putet quisquam cum ab Italia freto disunctus esses, sociis temperasse?* Sallust. coniur. Catil. *Quippe secunda res sapientum animos fatigant: nedum illi corruptis moribus, victoria temperarent.* sic enim hunc locum emendauimus, cum in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent.* emendauimus & locum apud Cæsar. lib. 1. de bello Galli. *idem corruptum, neque sibi homines feroces ac barbaros temperaturos existimabat, quin, &c.* vbi vulgò legitur *obtemperaturos.*

TEMPERAT INNOCENS] id est, temperando priuignis est innocens: vel in eo se innocentem præstat, quod temperat, vt diximus ad Od. octauam huius libri.

NEC DOTATA REGIT VIRVM] regit virum, id est, imperat viro, domina est viri: vt sup. Od. 9. *Me nunc Thressa Chloë regit.* Aristoteles lib. 8. de moribus, viri & vxoris societatem scribit esse Aristocraticam, id est, ei reip. formæ similem, in qua præstantiores, & meliores, & optimates imperant. iccirco virum præesse debere, cum vxori virtute præster. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nempe eæ, ad quas amplæ venerunt hereditates, & benè dotata. *ἐπίοτι δ' ἀρχαίων αἱ γυναικες ὀπίκληροι οὔσαι.* sic Plautus in Afinaria: *argentum accepit: dote imperium vendidi.*

NEC NITIDO FIDIT ADVLTERO] nitido, vel comto, & benè curato: vel vnguentis delibuto, vt annot. ad Od. 19. huius lib. & alibi. vel vt epist. 7. lib. 1. *ex nitido sit rusticus, atque Sulcos, & vineta crepat mera.*

ADVLTERO] amatori, vt sup. Od. 33. lib. 1. vel propriè accipe.

DOS EST MAGNA P. VIRT.] Querebatur iam sua ætate Theognis, non spectari in vxore quærenda genus, & parentum virtutem, sed pecuniam, his verbis: *Κρίως μὲν καὶ ὄνομα δὲ χήματα, Κύριε, καὶ ἴππους Εὐγενίας· καὶ πρὸς βούλεται ἐξ ἀγαθῶν Βήσοισι γήματα δὲ κακῶν κακῶ ἢ μελεδάνει Εὐδῶλος ἀνὴρ, ἢ οἱ χήματα πολλὰ δίδω.* quorum versuum hæc ferè sententia est: *Arietes quidem, & asinos, & equos generosos quarimus, & vult vnusquisque, equas si quas habet, aut alias feminas, à maribus generosis iniri, & gravidas fieri: puellam autem vitiosam, & vitiosi filiam, vir bonus vxorem ducere non magnopere dubitat, si modo magnam pecunie vim in dotem asserat.* Magnam igitur habet dotem sponsa, ait Horat. quæ honesto loco nata est, quæque ab alio viro abhorret. Non admodum dissimile est huic Horatiano, Plautinū illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur: sed pudicitiam & pudorem, & sedatum Cupidinem, Deum metum, parentum amorem, & cognatum concordiam.* Priscianus lib. 7. hunc locum profert ostendens, *parentium æquè ac parentū vñsitatum esse.* idemq; locum quendam ex M. Tull. Verr. 7. producit. metuere autem alterum virum, nihil aliud est, quàm *φουλάττασι*, id est, vitare, & fugere, ab alio viro tangi nolle, vt annot. ad Od. 2. lib. 2.

ET PECCARE NEFAS, AVT PRETIVM] id est, aut non putant illorum matrone sibi licere matrimonij castitatem, fidemque violare: aut si violant, extremo supplicio afficiuntur. sic infra Od. 4. lib. 4. *Culpam pœna premit comes.*

AVT PRETIVM EST MORI] id est, aut merces est peccati mors. sic vsurpat vocem *pretium* epist. 16. lib. 1. *Nec furtum feci, nec fugi si mihi dicat Seruus: habes pretium: loris non vreris, ato.*

O, QVISQVIS VOLET] significat, ex peccandi licentia, & impunitate cædeis, bellaque ciuilia manare: quæ mala qui tollere velit, parénsque patriæ appellari cupiat, eum oportere seuerissimis legibus latis maleficia coercere, & comprimere:

A mere: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrime animaduertere. Placet autem mihi magnopere ea scriptura, quam in duodecim libris manuscriptis reperi: *Cedeis & rabiem, &c.* ubi vulgati habent, *aut rabiem.*

SI QUÆRET PATER] quidam libri veteres habent, si querit p. vrb. *pater vrbium* autem tale est, vt si diceret, parens patria.

REFRENARE] comprimere. sic dixit *inijcere frena licentia* Od. 15. lib. 4. quem locum, quemadmodum emendauerimus, videto suo loco.

CLARVS PŌST GENITIS] clarus futurus posteris: immortalē nominis sui gloriam posteris traditurus. sic quidem habent nostri libri ferē omnes: Sed quidam aiunt se reperisse in vno item manuscr. *Carus.* quam scripturam probo. & ita cum iis, quæ antecedunt, aptē habebunt quæ sequuntur, *quatinus odimus virt. incol.*

QUATINVS, HEV NEFAS, VIRT. &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus.* & ita cod. Farni, & vnus Vatic. & aliquot alii. Præterea sic legendum esse docent veteres grammatici. in his Festus. Pendent autem hæc ex iis, quæ proxime

B antecedunt, rationēmq; continent, quam obrem dixerit, eum, qui res illas gesserit, clarum, seu carū fore non apud suæ ætatis homines, sed apud posteriores, hoc modo. quoniam (inquit) virtutem incolumem odimus. id est, eorum virtutem, qui viui sunt, & incolumes: virorum autem virtute præstantiam mortuorum desiderio afficimur. Sed nomen *inuidi* non videtur suo loco esse positum: debuitque poni statim post verbum *odimus.* est enim inuidi præstantes & excellentes viros odisse: mortuos desiderare non item. vt epistola ad August. libro secundo. *diram qui contudit hydram, Notaque fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo sine domari. Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat arteis Infra se positas, &c.* sic Paterculus. *natur aliter audita visis laudamus libentius, & præsentia inuidia, præterita veneratione prosequimur: & his non obrui, illis instrui credimus.*

VIRTUTEM INCOLVM. ODIM. SVBL. EX OC.] Non solum hoc de virtute, sed & de omnibus aliis bonis verè dici potest, tum denique nos intelligere quæ sunt bona, cum quæ erant in nostra potestate, quibusque frui poteramus, ea amissimus: neque hoc solum ad inuidiam, sed etiam ad alia animi vitia pertinet. Plautus Capt. *Tum denique homines nostra intelligimus bona, Cùm, quæ in potestate habuimus, ea amissimus, Sophocl. Aiace. Oi γδορ κακοί γνόμεμασι τ' ἀγαθόν χερσίν Ε χοντες ἐκ ἰσασιν ἀφ' ἑνός ἐκβάλλη.* id est, Mali bonū in manibus habentes, illud ignorant: ubi amiserunt, tū cognoscunt. Hanc eandem sententiam copiose tractat Cicero oratione post reditū ad Quirit. non longè à princip.

QVID TRIST. QVERIM. SI NON, &c.] non est satis bonas leges ferri, sed oportet præterea pœnas legibus constitutas de improbis sumi. Leges enim sine moribus nihil profunt reip. Et quemadmodum præclare dictum est *ex malis moribus bonas leges natas esse:* ita bonis legibus hoc propositum esse debet, vt ciues benè sint morati: quem finem si lex non assequetur, inutilis & otio-

sa futura est, licet & aliter explicare, vt iam dicam.

QVID LEGES SINE MORIB. VANÆ PROF.] licet etiam hunc locum sic explicare, vt per se intelligatur, non vt è superioribus duobus versibus pendeat: hoc modo: *Quid leges sine moribus vanæ proficiunt?* Non satis est hominum peccata metu pœnæ coercere, quod facit lex: sed etiā oportet ciueis à pueris bene institui, atque ad virtutem informari: quo facto, pauci erunt improbi, & scelerati: & ita pœnis à lege constitutis facile continebuntur. contra si nulla erit disciplina ciuim, omnes erunt iniusti, libidinosi, scelerati, impij, cùm alij tales euaserint natura, alij mala consuetudine naturæ bonitatem corruperint: quæ vitia funditus tollere lex non potest, quam tumuis graueis atque acerbas pœnas improbis instigar.

SI NEQVE FERVIDIS, &c.] declarat qui sint perditī, & corrupti mores: nempe immensum pecuniæ studium, & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & similes animorum pestes. ex hoc fonte omnia reip. mala manarunt. pendent autem hæc ab iis, quæ proxime antecedunt, hoc modo: *Quid leges profunt sine moribus, verbi gratia, si neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque ea, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quominus pecuniam quærat, & rem in dies magis ac magis amplificet? Has mundi partes partim propter immoderatum ardorem (vt existimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabileis, commemorat & aliis locis, vt annot. ad Od. 22. lib. 1. Cum his autem congruunt illa ex epist. 1. lib. 1. Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

MAGNUM PAUPERIES OPPR.] id est, quæ habetur turpis & probrosa, maxime auaris, qualis inducitur Staberius ille, Saty. 3. lib. 2. *qui quo ad vixit, creditit ingens Pauperiem vitium.* Itaq; Euripid. in Med. Πέντα φεύγει πῶς τις ἐκποδῶν φίλος, id est, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demosthenes in oratione περὶ τῶν δανῶν, ait neq; eum, qui paupertatem alteri melediçi loco obijciat, sana mente esse: neque eum, qui eò, quòd diuitiis circumfluat, sese efferat insolenter. ἐγὼ γὰρ ὅτ' εἰ τις πνίαν ἀεθπλακίσει, νομῶ ἔχειν ἡγῆμα, ὅτ' εἴ τις ἐν ἀφρόνοις, ὅτι τῆτι σμυνοται, & item Hesiodus, his versibus: Μηδέ ποτ' ἐλομέντω πνίλω θυμοφθόρον αἰδοῖ Τέτρατι δνειδίζεν, μακάρον δδων εἰέν εόντων. id est, ne vniquā paupertatem vitæ corruptricem cuiquam malediçi loco obijcere audeo, cùm sit decorum donum. Vide annot. ad illum locum Satyr. 3. lib. 2. *creditit ingens Pauperiem vitium.*

IVBET QVID VIS ET FACERE, ET PATI] sic epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare, &c.* & Satyr. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio: quin per mala præceps Fertur, vii puluis collectis turbine.*

VIRTUTIS QVE VIAM DES. ARD.] si legeremus *arduum*, magis concineret cum Hesiodo, cuius versus illi notissimi sunt: Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωπὰ θεοὶ ἀεθπῶσιν ἐπιμακάν Α δάδατοι μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτῆν, &c. id est, *Virtutem voluere dij sudore*

A parari, Longa autem est ad eam via, & ardua, & aspera saxis. Sed cum omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandum esse puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quod homines, claros, admirabileis, & praestantibus, & deorum simileis efficit? an quod difficilis est, & sine multo labore ad eam perueniri non potest? quam sententiam profecto altera lectio magis exprimeret.

VEL NOS IN CAPITOLIUM, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum censet populus & multitudo: vel in mare proximū proijciamus. Sed quærat aliquis, quorsum hinc Capitolij mentio fiat. dicebat Germanus Valens, spectasse Horatium illa tempora, quibus matronæ Ro. rep. in summum discrimen adducta, mundum omnem suum muliebrem in Capitolium comportassent, atque ad usus, sumtusque belli contulissent. Ego existimabam respexisse potius ad morem veterum & Græcorum, & Romanorum: qui pecuniā in fanis, & templis deponere, & sacro quasi commendare solebant, idque maxime cum rebus timerent, aut diffiderent suis, ut testatur M. Tullius lib. 2. de legib. vbi loquitur de sacrilegij pœna, quo loco narrat, Clisthenem quendam, Atheniensem, ciuem egregium, cum rebus timeret suis, Iunoni Samiæ filiarum doteis credidisse. Sic igitur suadet hoc loco Horatius, ut aurum & pecunia deferatur in Capitolium, si quis fortè pecuniam magni faciendam existimat, quod facit vulgus: aut potius in mare proijciatur, quod philosophis magis probatur. Licet etiam dicere, velle Horatium, aurum in Capitolium portari, vel ad ornatum templi, vel ut sit donum Ioui Capitolino consecratum, seu ἀνάθημα.

QVOD CLAMOR VOCAT, &c.] id est, secunda populi voluntate, seu approbante populo: vel quod mauult populus, quam in mare proijci.

AVRUM ET INVTILE] rectè inutile, si materia est mali. Nam ut præclare disputat Xenoph. Oeconom. χρηματα, id est, pecuniæ ab utendo dictæ, non sunt χρηματα ei, qui pecunijs nesciat uti, & multo minus ei, qui ex ijs detrimentum capiat.

ERADENDA CVPIDINIS, &c.] si verè nos scelerum pœnitet, funditus tollenda, & radicitus extirpanda sunt vitiosæ cupiditatis primordia. Cupido pro cupiditate, masculini generis est apud hunc scriptorem, ut supra notatum est ad Od. 16. lib. 1.

ET TENERÆ NIMIS MENTES] educationem, & exercitationem significat. quæ duo magnam vim habent in vtramque partem. sic supra Od. 2. huius libri, *Angustam amici pauperiem pati Robustus acri militia puer Condiscat, &c.*

NE SCIT EQVO RVDIS] pueri ingenui discunt potius trocho Græco ludere, aut alea, quàm equitare, aut venari. hæere in equo dixit & M. Tull. in orat. pro Deiot.

VEN. QVE TIMET] φυλάττει, non vult, ut alibi admonuimus. Venatio autem Romanis sol-

lemne viris opus vtile fama, Vitaq; & membris, ut ait D. epist. 18. lib. 1.

SEV GRÆCO IVBEAS TR.] trochi nomen, & ludus ipse Græca sunt. Itaque fortasse melius sentiunt qui Satyra 2. lib. 2. Græcari interpretantur, *trocho & disco ludere*, quàm qui *potare*. sic Horat. *vel si Romana fatigat Militia assuetum Græcari, &c.*

TROCHO] vide annot. ad epist. de arte poët. ibi, *Indoctusq; pile, discine, trochine quiescit.*

SEV MALIS VET. LEGIB. ALEA] fortasse lege Cornelia, & lege Titia, quæ commemorantur à Martino iuriconsulto lib. 5. regularum: & exstat hoc caput lib. x. 1. pandect. iuris ciuilis, titulo de aleatoribus.

CVM PERIVRA PATRIS FIDES, &c.] cum pater (inquit) in rebus contrahendis fidem iurisiurandi religione obstrictam non seruet: sed socium fallat, & hospitem, omneque suum studium eò conferat, ut citò heredem indignum locupletet: euenit scilicet, ut diuitiarum acruus amplificetur: semper aliquid desit tamen. Simile est illud sup. Od. 16. huius libri, *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorumq; fames.*

INDIGNOQVE PECUNIAM HER. PROPERET] verbum properandi cum accusandi casu coniunxit: ut sup. Od. 7. lib. 2. *quis vdo Depropere apio coronas, &c.* sic Virg. lib. 9. *Æneid. pulchram properet per vulnera mortem.* Hic igitur *properet heredi pecuniam*, interpretor, citò & properè heredem locupletare studeat.

SCILICET IMPROBÆ] improbe ab effectu, quia improbos efficiunt, ut sup. Od. 4. lib. 1. *Pallida mors: vel improbè & summo studio, & magno labore coaceruata.*

AD BACCHVM.

Ode. 25.

Se Bacchi instinctu, afflatuque concitatum,
noua quædam & inaudita de Augusto dicturum.

**QVò me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, aut quos
agor in specus**

Velox mente noua? quibus

Antris, egregij Caesaris audiar

Æternum meditans decus

Stellis inserere, & concilio Iouis?

Dicam insigne, recens, adhuc

Indictum ore alio. non secus in iugis

Ex somnis stupet Euias,

Hebrum prospiciens, & niue candidam

Thracen, ac pede barbaro

Lustratam Rhodopen. ut mihi deuio

Rupeis,